

AİLE ÇOCUK EĞİTİM PROGRAMININ ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARINA ve EV ORTAMINI DÜZENLENMELERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Özlem ALKAN ERSOY

*Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi Eğitimi Bölümü,
Ankara-Türkiye*

Zeynep KURTULMUŞ

*Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı,
Ankara-Türkiye*

Neslihan ÇÜRÜK TEKİN

*Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi Eğitimi Bölümü,
Ankara-Türkiye*

İlk Kayıt Tarihi: 10.02.2014

Yayına Kabul Tarihi: 01.07.2014

Özet

Bu çalışma 2-3 yaş grubunda çocuğu olan annelere verilen Aile Çocuk Eğitimi Programı'nın, annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına ve ev ortamını düzenlenmelerine etkisinin incelenmesi amacı ile yapılmıştır. Araştırmada, 35 anne ve çocukları örneklem grubunu oluşturmuştur. Annelere 10 hafta süre ile haftada 1 gün 1 saat Aile Çocuk Eğitim Programı uygulanmıştır. Eğitim programının anneler üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla Ev Ortamı Değerlendirme Ölçeği ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Sonuç olarak annelere verilen eğitimin, annelerin çocuklarının gelişimini ve eğitimini destekleyici uygun ev ortamı hazırlama ve çocuk yetiştirme tutumlarına olumlu katkıları olduğu saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: 2-3 yaş çocuğu, aile eğitimi, çocuk yetiştirme tutumu, ev ortamı

A STUDY INTO THE EFFECT OF PARENT-CHILD EDUCATION PROGRAMS ON THE ATTITUDES OF MOTHERS' GROWING UP OF THEIR CHILDREN AND HOME ARRANGEMENTS

Abstract

The current study was carried out to investigate the effect of Parent-Child Education Programs given to the mothers having a child in 2-3 year old group on their attitudes of growing a child and home arrangements. In the research, 35 mother and their children comprised the sampling group. Mothers were applied Parent-Child Education Program for 10 weeks, as 1

hour a day in a week. In order to determine the effect of the educational program on mothers, Home Environment Evaluation Scale and the Attitude Scale for Child Growing were applied. As a conclusion, it was found that the education given to mothers had positive contributions to the developments of children of the mother; supported the education and also contributed to the mothers' attitudes of preparing home environment and bringing up children.

Key Words: 2-3 year old child, parent education, attitude of child growing, home environment

1. Giriş

Erken çocukluk döneminde çocuğun gelişiminin temellerinin oluştuğu ve yetişkinlik dönemindeki davranışlarında, bu yaşlarda kazanılan davranışların önemli etkilerinin olduğu bilinmektedir. Ayrıca zeka, kişilik ve sosyal davranışın biçimlenmesinde ilk yıllar kritik rol oynamakta ve çocuğun gelecekteki gelişimi için temel oluşturmaktadır (Kartal,2013). Yapılan araştırmalarda beyin hücrelerinin ilk iki yılda oluştuğu kanıtlanmıştır. Çevreden gelen duyuşsal uyarımların, bu dönemde beyin sinirlerinin yapı ve örgütlenmesini etkilemesi, erken dönemde çocuğa gösterilen ilginin önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca, anneleri kendileriyle sürekli ve sevecen bir etkileşim içinde olan çocukların böyle bir ilgi görmeyen çocuklara göre daha iyi beslendikleri ve daha az hasta oldukları görülmektedir (Myers,1996).

Aile, toplumun en küçük temel kurumlarından birisidir. Aile doğal olarak toplumun sosyal yapısına, değerlerine ve normlarına bağlıdır. Bu sosyal ve kültürel özellikler zaman içinde ve toplumdan topluma değişiklik gösterdiği için ailede de değişiklikler görülmektedir (Kağıtçıbaşı,1998). Çocukların birçok davranışlarının temelinde ise anne ve babasının etkileri görülmektedir. Anne babanın etkileri olumlu olduğunda çocuk üzerindeki etkileri olumlu, olumsuz olduğunda ise olumsuz olabilmektedir. (Anonim,1999; Oktay,1999; Temel,2001; Üstünoğlu, 1991). Çocuklar ilk olarak anne babalarının yardımı ile kendilerini ve dış dünyayı tanımaktadırlar. Sağlıklı aile ilişkilerinin olduğu bir ailede yetişen çocuklar ileride sağlıklı, mutlu ve başarılı bireyler olmaktadır. Sağlıklı anne baba çocuk iletişiminden, anne baba sevgisi ve ilgisinden yoksun çocukların ileride hem gelişimlerinde hem de çevresindeki bireylerle olan ilişkilerinde problemlerle karşılaşılabilir. Anne baba aynı zamanda çocuğun ilk eğitimcisidir. Çocuk ilk duygu, davranış, düşünce ve eğitimi ailesinde kazandığı için anne babaların okulöncesi dönemden başlayarak çocuklarının eğitim programına aktif olarak katılımı, çocuğun çeşitli öğrenmeleri üzerinde olumlu ve kalıcı etkiler yaratmaktadır (Kuşin,199; Kaya, 1994). Bu noktada ise aileleri çocuk yetiştirme konusunda bilinçlendirmek amacıyla aile eğitim programları önem kazanmaktadır.

Nitekim risk altındaki çocuklar beş yaşından önce erken çocukluk eğitimi alırlarsa ya da anne babaları çocuk yetiştirme konusunda eğitilirse okula uyumları ve akademik başarılarında olumlu gelişmelerin olduğu bilinmektedir (Baykan ve diğ.,1995; Bekman,1991; Bekman,1998). Bu nedenle okulöncesi eğitimin yaygınlaştırılmasına alternatif bir model olarak da anne baba eğitim programları ile hem çocuklar hem de

anne babalar desteklenmektedir. Bu çalışma sosyo ekonomik düzeyi düşük bölgelerde yaşayan ailelere uygulanan “Aile Eğitim Programı”nın ev ortamlarını ve çocuk yetiştirme tutumlarını nasıl etkilediğini belirlemek amacıyla planlanmıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada deneysel araştırma desenlerinden, kontrol grupsuz ön ve son test deneysel desen kullanılmıştır. Bu desende bağımsız değişkenin etkisi test edilir. Grup ya da gruplara deneysel işlem başlamadan önce ön test verilir. Deneysel işlem bittikten sonra aynı test son test olarak uygulanır. Burada temel olan deney öncesi ile deney sonrası arasında bağımsız değişkenin denekler üzerindeki etkisinin ne olduğudur (Sönmez ve Alacapınar, 2013; Köse, 2010).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Ankara ili Etlik İlçesinin Devlet İstatistik Enstitüsü'nün belirlediği alt sosyo ekonomik bölgesinde oturan 2-3 yaş grubunda çocuğu olan anneler ve çocukları oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklem grubunu, 10 hafta süre ile çalışmaya katılmayı kabul eden Ankara ili Etlik ilçesinde oturan 2-3 yaş grubunda çocuğu olan ve rasgele seçilen 35 anne ve çocukları oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplamak amacıyla Aile Bilgi Formu, Ev Ortamı Değerlendirme Ölçeği ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

2.3.1. Aile Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan Aile Bilgi Formunda, annelerin ve babaların eğitim durumları, yaşları, çalışma durumları, meslekleri, çocuk sayıları, çalışmaya katılan çocukların ise cinsiyetleri, doğum sıraları ve yaşları ile ilgili bilgileri tespit etmeye yönelik sorular yer almıştır.

2.3.2. Ev Ortamı Değerlendirme Ölçeği

Ev ortamı değerlendirme ölçeği, çocuğun gelişimine etki eden ev ortamını ve aile çevresini ev ziyaretlerindeki gözlemler yoluyla ortaya koymak amacıyla Cadwell ve Bradley (1984) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek ayrı ayrı kullanılabilen iki alt ölçekten oluşmaktadır. Bu ölçeklerden ilki 0-3 yaşındaki çocukların diğeri ise 3-6 yaşındaki çocukların ev ortamlarını değerlendirmek için kullanılmaktadır. Bu çalışmada 2-3 yaş grubundaki çocuklara uygulanması gereken 0-3 yaş ölçeği kullanılmıştır. Ev ortamı değerlendirme ölçeği: 0-3 yaş ölçeği 45 madde ve altı bölümden oluşmaktadır. Bunlar:

1. Duygusal ve Sözel Tepkilik

2. Çocuğun Davranışını Kabullenme
3. Çevrenin Düzenlenmesi
4. Oyun Araçlarının Temini
5. Ebeveynin Çocuğa Karşı İlgisi
6. Diğer Alternatifler

Ölçekte uygulanması: eve yapılan ziyarette maddeler, gözlem ve gerektiğinde anneye sorma yoluyla işaretlenir. Gözlenen maddeye (+) işareti konur. Böylece çocuğun her bir bölümden aldığı artılar toplanarak alt toplamlar ve daha sonra genel toplam oluşturulur (Cadwell ve Bradley, 1984).

2.3.3. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği

Parental Attitude Research Instrument (PARI) Schaefer ve Bell (1958) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe'ye Le Compte, Le Compte ve Özer (1978) tarafından uyarlanmıştır. Ölçekte 60 madde ve 5 alt boyut bulunmaktadır. Bu alt boyutlar; aşırı annelik (aşırı koruyuculuk), demokratik tutum ve eşitlik tanımı, ev kadınlığı rolünü reddetme, geçimsizlik (aile içi çatışma) ve sıkı disiplindir.

Eve yapılan ziyarette maddeler, karışık olarak annelere ifade edilir. Maddeler soru şeklinde olmayıp olumlu veya olumsuz ifadeler şeklindedir. Dörtlü likert tipi bir ölçektir. Her ifade için “çok uygun buluyorum” (4), “oldukça uygun buluyorum” (3), “biraz uygun buluyorum” (2), “hiç uygun bulmuyorum” (1) seçeneklerinden biri işaretlenir. Ölçeğin değerlendirilmesinde alınan yüksek puan olumlu, düşük puan ise olumsuz aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumunu göstermektedir (LeCompte, LeCompte ve Özer, 1978).

2.3.4. Aile Çocuk Eğitimi Programı İçeriği

Program üç aşamadan oluşmuştur. Birinci aşama ailenin ihtiyaç belirleme çalışması sonucunda çocuk gelişimi ve eğitimi konularından en çok hangilerinde bilgilendirilmeyi istediği konulardan oluşan ve bilgilendirilme sürecini içeren Aile Eğitim Programı (AEP)'dir. 2. Aşama, çocuğun gelişimsel olarak desteklenmesini hedefleyen annenin çocuğuyla oynayacağı oyunlardan oluşan Gelişimsel Eğitim Programı (GEP)'dir. Üçüncü aşama ise çocuğun gelişimini desteklemede önemli bir unsur olan ev ortamını destekleme çalışmalarıdır. Bu çalışmalar kapsamında ise annelere çocuklarının gelişimini desteklemek için ev ortamının nasıl düzenlenmesi gerektiği ve oyuncak yapımı konularında uygulamalı çalışmalar yapılmıştır. Eğitimciler her hafta eve gittiklerinde 1 saat evde kalmakta ve bu 1 saatin ilk 20 dakikasında AEP, ikinci 20 dakikasında GEP ve üçüncü 20 dakikasında ise ev ortamını destekleme çalışmaları yapmışlardır.

Program 10 hafta ve haftada bir gün 1 saat şeklinde yürütülmüştür. Aile eğitim programı kısmında öncelikle annelerle ihtiyaç belirleme çalışması yapılmış ve aile-

lerin en çok öğrenmek istediği 10 konuyu seçmeleri istenmiştir. Aileler tarafından en çok bilgi almak istenen 10 konu belirlendikten sonra eğitim programının içeriği oluşturulmuş ve her aileye belirlenen konular aynı yöntem ve teknikler kullanılarak aktarılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 17 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Anne babalara ve çocuklara ait demografik bilgilerin frekans ve yüzdelik dağılımları tablo halinde verilmiştir.

Deney grubunun “0-3 Yaş Ev Ortamı Değerlendirme Ölçeğinden” ve “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeğinden” elde ettikleri puanların ortalamalarının karşılaştırılmasında **eşleştirilmiş iki grup arasındaki farkların testi** kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir. Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Ailelerin Demografik Bilgileri

Annelerin Demografik Özellikleri		N	%
Annelerin Eğitim Durumu	Okur Yazar Değil	1	2,9
	Okur Yazar- İlkokul Mezunu	33	94,3
	Ortaokul Mezunu	1	2,9
	Toplam	35	100,0
Babaların Eğitim Durumu	Okur Yazar- İlkokul Mezunu	15	42,9
	Ortaokul Mezunu	11	31,4
	Lise Mezunu	7	20,0
	Üniversite Mezunu ve üstü	2	5,8
Toplam	35	100,0	
Annelerin Çalışma Durumu	Çalışmıyor	35	100,0
Babaların Çalışma Durumu	Çalışıyor	35	100,0
Annelerin Mesleği	Ev Hanımı	35	100,0
Babaların Mesleği	Serbest Meslek	5	14,3
	İşçi	9	25,7
	Memur	21	60,0
	Toplam	35	100,0
Annelerin Yaşı	21-25 yaş	21	60,0
	26-30 yaş	11	31,4
	31 ve Üstü	3	8,6
	Toplam	35	100,0
Babaların Yaşı	26-30 yaş	22	62,8
	31-35 yaş	10	28,6
	36 ve Üstü	3	8,6
	Toplam	35	100,0
Çalışmaya Katılan Çocukların Cinsiyetleri	Erkek	14	40,0
	Kız	21	60,0
	Toplam	35	100,0
Ailenin Yaşayan Çocuk Sayısı	1 Çocuk	9	25,8
	2 Çocuk	20	57,1
	3 Çocuk	6	17,1
	Toplam	35	100,0

Çalışmaya Katılan Çocukların Doğum Sırası	İlk çocuk	16	45,7
	2. Çocuk	15	42,9
	3. Çocuk	4	11,4
	Toplam	35	100,0
Çalışmaya Katılan Çocukların Yaşları	2 yaşında	18	51,4
	3 yaşında	17	48,6
	Toplam	35	100,0

Çalışmaya katılan annelerin eğitim durumları incelendiğinde, % 94,3'ünün okur yazar- ilkökul mezunu, % 2,9 ortaokul mezunu olduğu ve % 2,9'unun ise okur yazar olmadığı tespit edilmiştir. Babaların eğitim durumuna bakıldığında, % 42,9'unun okur yazar- ilkökul mezunu, %31,4'ünün ortaokul mezunu, % 20,0'sinin lise mezunu, % 5,8'inin ise üniversite mezunu ve üstü eğitim düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan annelerin tamamı çalışmazken, babaların tamamı bir işte çalışmaktadır. Annelerin tamamı ev hanımı, babaların ise % 60,0'inin memur, % 25,7'sinin işçi ve %14,3'ünün ise serbest meslek olarak çalıştıkları görülmüştür. Annelerin % 60,0'inin 21-25 yaş, % 31,4'ünün 26-30 yaş ve % 8,6'sının ise 31 ve üstü yaşta olduğu tespit edilirken, babaların % 62,8'inin 26-30 yaş, % 28,6'sının 31-35 yaş ve % 8,6'sının ise 36 ve üstü yaşta olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan çocukların % 60,0 kız, % 40,0'ı ise erkektir. Ailelerin yaşayan çocuk sayılarına bakıldığında, % 57,1'inin 2 çocuğu, % 25,8'inin tek çocuğu ve % 17,1'inin ise 3 çocuğu olduğu görülmüştür. Çocukların % 45,7'si ilk çocuk, % 42,9'u 2. çocuk ve % 11,4'ü ise 3. çocuktur. % 51,4'ünün 2 yaşında % 48,6'sının ise 3 yaşında olduğu saptanmıştır.

Tablo 2. Annelerin 0-3 Yaş Ev Ortamı Değerlendirme Ölçeğinden Aldıkları Ön Test Son Test Puanlarının t-Testi Analizi Sonuçları

0-3 Yaş Ev Ortamı Değerlendirme Ölçeği Alt Boyutları	Ön Test				Son Test			
	N	\bar{x}	SS	SH	N	\bar{x}	SS	SH
Duygusal ve Sözel Tepkililik	35	7,943	1,662	,281	35	8,914	1,704	,288
Çocuğun Davranışını Kabullenme	35	4,686	1,937	,327	35	5,286	1,655	,280
Çevrenin Düzenlenmesi	35	3,486	1,222	,207	35	3,886	1,183	,200
Oyun Araçlarının Temini	35	3,400	1,928	,326	35	4,857	1,927	,326
Ebeveynin Çocuğa Karşı İlgisi	35	3,027	1,445	,244	35	3,657	1,552	,262
Diğer Alternatifler	35	2,400	,881	,149	35	3,000	1,085	,183
Genel Toplam	35	24,286	5,528	,935	35	29,857	7,134	1,206

Ön Test – Son Test	Eşleştirilmiş t- Testi							
	\bar{x}	SS	SH	95% Güven Aralığı		t	df	p
				En Düşük	En Yüksek			
Duygusal ve Sözel Tepkililik	-,971	1,543	,261	-1,502	-,441	-3,724	34	,0007*
Çocuğun Davranışını Kabullenme	-,600	1,684	,285	-1,178	-,022	-2,108	34	,0425
Çevrenin Düzenlenmesi	-,400	1,117	,189	-,784	-,016	-2,119	34	,0415
Oyun Araçlarının Temini	-1,457	1,837	,310	-2,088	-,826	-4,694	34	,0000*
Ebeveynin Çocuğa Karşı İlgisi	-,629	1,477	,250	-1,136	-,121	-2,518	34	,0167
Diğer Alternatifler	-,600	1,035	,175	-,955	-,245	-3,431	34	,0016*
Genel Toplam	-5,571	5,376	,909	-7,418	-3,725	-6,131	34	,0000*

Annelerin 0-3 Yaş Ev Ortamı Değerlendirme Ölçeğinden Aldıkları Ön Test Son Test Puanlarının Eşleştirilmiş t-Testi Analizi Sonuçları incelendiğinde, duygusal ve sözel tepkililik, oyun araçlarının temini, diğer alternatifler alt boyutlarında ve genel toplam puanlarda anlamlı farklılıkların olduğu görülmüştür. Ardışık sıralı Bonferroni düzeltmesine göre oyun araçlarının temini alt ölçeğinde (%5\12:0,004), 0-3 yaş ev ortamı değerlendirme ölçeği genel toplam puanında (%5\11:0,005), duygusal ve sözel tepkililik alt ölçeğinde (%5\10:0,005) ve diğer alternatifler alt ölçek puanında (%5\9:0,006) düzeyinde ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Çocuğun davranışını kabullenme, çevrenin düzenlenmesi ve ebeveynin çocuğa karşı ilgisi alt boyutlarında ise son test puanlarının ortalamaları biraz daha yüksek olmasına rağmen ön ve son test arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Buna göre, annelerin Ev Ortamı Değerlendirme Ölçeğinden aldıkları ön test son test toplam puanları incelendiğinde, annelere verilen eğitimin genel olarak son test puan ortalamalarının daha yüksek olmasından dolayı ev ortamına olumlu yönde katkıda bulunduğu söylenebilir. Eğitimin ev ortamını destekleme bölümünde annelere artık materyallerle oyuncak yapımına ilişkin bilgiler verilip, uygulamalar yapıldığı için ve çocuklarına aile bütçesine yüklenmeden oyun materyalleri yapabildikleri için Oyun Araçlarının Temini alt boyutundaki puanlarda anlamlı bir farklılığın olduğu söylenebilir. Annelere verilen eğitim programında, anne baba çocuk iletişimini desteklemeye yönelik konular ve uygulamalara yer verilerek, annelerin çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurmasının desteklenmesinin sonucunda annelerin çocuklarıyla daha iyi iletişim kurdukları ve Duygusal ve Sözel Tepkililik alt boyutundaki ön test ve son test puanlarında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Ayrıca annelere verilen eğitim programında çocuklarının gelişimini ve eğitimi desteklemek için verilen bilgilerin ışığında annelerin çocuklarına çeşitli fırsatlar sunarak gelişimlerini destekledikleri ve bu durumun Diğer Alternatifler alt boyutundaki ön test ve son test puanlarında olumlu yönde bir artışa neden olarak anlamlı bir farklılığa yol açtığı söylenebilir. Elde edilen bulgular alanda yapılan diğer çalışmalardan elde edilen bulgularla da benzerlik göstermektedir.

Temel ve Aksoy (2000)'un ev merkezli eğitim programının etkilerini incelemek amacıyla yapmış oldukları araştırmaya, Yenimahalle ve Altındağ ilçelerinde oturan sıfır-üç yaşındaki çocuklara sahip 89 anne katılmıştır. Annelerin 45'i deney grubuna, 44'ü kontrol grubuna alınmıştır. Deney grubundaki annelere haftada 40 dakika süren dokuz haftalık ev ziyaretleri yapılmıştır. Araştırmanın verileri Ev Ortamı Değerlendirme Ölçeği ile elde edilmiştir. Annelerin Ev Ortamı Değerlendirme Ölçeği ön test son test puanları karşılaştırıldığında, Duygusal ve Sözel Tepkilik, Çocuğun Davranışını Kabullenme, Oyun Araçlarının Temini, Ebeveynin Çocuğa Karşı İlgisi ve Diğer Alternatifler alt boyutlarında anlamlı farklılıkların olduğu görülmüştür.

Karaaslan ve Bal (2002) çok düşük doğum ağırlıklı prematüre bebeklerin gelişimine, ev merkezli erken eğitim programlarının etkisini incelemek amacıyla yaptıkları araştırmalarında, sıfır-iki yaş dönemindeki çok düşük doğum ağırlıklı prematüre sekiz bebek deney grubunu, on bebek ise kontrol grubunu oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda çok düşük doğum ağırlıklı prematüre bebeklere ve ailelerine erken dönemde yoğun olarak verilen eğitimin bebeklerin gelişimine ve ev ortamlarına olumlu etkilerinin olduğu bulunmuştur. Eğitim programının aileler tarafından da yararlı olarak algılandığı belirtilmiştir.

Madden ve Levenstein (1984)'in araştırmasında, Anne Çocuk Uygulama Programının (MCHP) dokuz yıllık uygulamasının sonuçları incelenmiştir. Bu programın amacı, evde anne çocuk etkileşimini destekleyerek alt sosyo ekonomik düzeyin iki-dört yaş çocukları üzerindeki etkilerini azaltmaktır. Her yıl yarım saatlik sürelerde toplam 46 ev ziyareti yapılmıştır. İki hafta olarak planlanan ev ziyaretlerinin ilk haftasında oyuncak ya da kitap götürülmüş ve eğitimci kitap ya da oyuncakları kullanarak anneye sözel iletişim konusunda model olmuş ve annenin de katılımını teşvik etmiştir. İkinci haftada eğitimci önceki haftaki etkinlikler ile ilgili gözlem yapmıştır. Araştırmada ön test olarak Cattell Gelişimsel ve Zeka Ölçeği kullanılmıştır. Programın sonucunda annelerin çocukları ile sözel iletişimlerinde olumlu gelişmeler olduğu saptanmıştır. Çocukların bilişsel gelişimlerinde de kısa dönemde olumlu gelişmeler gözlemlendiği belirtilmiştir.

Tablo 3. Annelerin Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeğinden Aldıkları Ön Test Son Test Puanlarının t-Testi Analizi Sonuçları

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Alt Boyutları	Ön Test				Son Test			
	N	\bar{x}	SS	SH	N	\bar{x}	SS	SH
Aşırı Annelik	35	51,400	14,971	2,531	35	46,657	9,867	1,668
Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma	35	26,371	4,095	,692	35	27,771	3,020	,510
Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme	35	34,514	7,990	1,351	35	33,114	7,669	1,296
Geçimsizlik	35	16,686	4,220	,713	35	17,714	3,469	,586
Sıkı Disiplin	35	40,371	8,832	1,493	35	37,686	10,023	1,694

Ön Test – Son Test	Eşleştirilmiş t- Testi						t	df	p
	\bar{x}	SS	SH	95% Güven					
				Aralığı					
			Düşük	Yüksek					
Aşırı Annelik	4,743	13,607	2,300	,0689	9,417	2,062	34	,0469	
Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma	-1,400	4,139	,700	-2,822	,022	-2,001	34	,0534	
Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme	1,400	5,842	,987	-,607	3,407	1,418	34	,1654	
Geçimsizlik	-1,029	3,249	,549	-2,145	,088	-1,873	34	,0697	
Sıkı Disiplin	2,686	9,077	1,534	-,433	5,804	1,750	34	,0891	

Annelerin Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği'nden aldıkları ön test son test puanlarının eşleştirilmiş t-Testi analizi sonuçları incelendiğinde, ölçeğin alt boyutlarının tamamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Ancak annelere verilen eğitim sonucunda, annelerin ölçeğin alt boyutlarındaki ortalamalarının bu durumdan etkilendiği görülmüştür. Verilen eğitim sonucunda; Aşırı Annelik, Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme ve Sıkı Disiplin boyutlarındaki ortalamalarda bir düşüş olduğu görülürken, Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma ve Geçimsizlik boyutlarındaki ortalamalarda bir artış olduğu tespit edilmiştir. Buna göre verilen eğitimle annelerin düşüncelerinin durumdan olumlu yönde etkilendiği söylenebilir. Bu bulgular alanda yapılan diğer çalışmalarla da benzerlik göstermektedir.

Temel (1999) araştırmasında, Anne Eğitim Programının ailelerin tutumlarına etkisini incelemiştir. Deney grubundaki annelere 15 hafta süren Anne Eğitim Programı ve Gelişimsel Eğitim Programı uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularını toplamak amacı ile kişisel bilgi formu ve Aile Tutum Ölçeği (PARI) kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda deney grubunda ön test -son test arasında olumlu gelişmeler görülmüştür.

Ünal (2003), okulöncesi çocuğu olan annelere Empatik İletişim Eğitiminin annelerin empatik beceri düzeylerine etkisini incelemek amacı ile yaptığı araştırmasında 17 anne deney grubu, 17 anne kontrol grubu olmak üzere toplam 34 anne ile çalışmıştır. Deney grubundaki annelere haftada iki gün 90'ar dakikalık 10 oturum eğitim verilmiştir. Kontrol grubuna herhangi bir eğitim verilmemiştir. Araştırma sonucunda deney grubundaki annelerin eğitim sonucunda empatik becerilerinde istatistiksel olarak anlamlı bir gelişme görülmüştür. Deney grubuna eğitimden bir ay sonra uygulanan tekrar test sonucunda da eğitimin etkisinin devam ettiği saptanmıştır.

Roberts (1988), Hawaili çocuk ve ebeveynlerin katıldığı ev merkezli Prekindergarten Educational Programı (PREP)'nin değerlendirmesini yapmıştır. PREP'e katılan ebeveynler çocuğun doğumu, çocukla nasıl oyun oynayacakları, farklı yaşlardaki çocukların gelişimleri konularında önemli bilgiler edindiklerini belirtmişlerdir.

Meksika'da alt sosyo ekonomik düzeydeki çocukların erken deneyimlerini geliştirmek amacı ile Ulusal Eğitim Projesi toplum eğitimcilerini, ebeveynleri çocukların gelişimine yardımcı olma konusunda eğitmek için evlere göndermiştir. Eğitimciler

ebeveynleri; çocuk gelişimi, olumlu ebeveynlik tutumları, beslenme, sağlık, temizlik ve aile planlaması konularında eğitmişlerdir. Düzenli grup toplantılarına ek olarak eğitimciler ebeveynleri haftada bir kez evlerinde ziyaret ederek çocuk bakımı konusunda bilgi vermişlerdir. Eğitim sonucunda ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki tutumlarının değiştiği saptanmıştır. Birçok ebeveyn, çocuklara uygulanan cezaların çoğunlukla uygunsuz ve gereksiz olduğunu belirtmiştir (Young, 1996).

Kanisberg ve Levant (1998), davranışsal beceri ve iletişim becerileri eğitimi grubunda birine katılan ebeveynlerin eğitim sonucundaki tutumlarını ve çocukların benlik kavramlarındaki ve davranışlarındaki değişiklikleri incelemişlerdir. Araştırmada iki deney bir kontrol grubu kullanılmıştır. Davranış becerileri grubunda 15 ebeveyn, iletişim becerileri grubunda yedi ebeveyn ve kontrol grubunda 12 ebeveyn yer almıştır. Araştırma sonucunda iletişim becerileri eğitimi alan ebeveynlerin kontrol grubundaki ebeveynlere göre çocukları ile daha olumlu iletişim kurdukları saptanmıştır. Her iki deney grubundaki çocukların benlik kavramlarında eğitim sonucunda olumlu gelişmeler görülmüştür.

Elibol (2007), 12-36 aylık çocuğu olan annelere verilen grup eğitiminin annelerin özyeterliliklerine ve çocuklarının gelişimlerine katkısını incelemek amacıyla yapmış olduğu çalışmada deney grubundaki on sekiz anneye altı hafta boyunca haftada doksan dakika olmak üzere ihtiyaçları doğrultusunda belirlenen konularda grup eğitimi vermiştir. Deney ve kontrol grubundaki annelere ön test -son test olarak Anne Babalık Görevlerinde Özyeterlilik Ölçeği (1-3 Yaş Skalası), Ev Ortamı Değerlendirme Anket Formu, Ankara Gelişim Tarama Envanteri uygulanmıştır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde, deney grubundaki annelerin Anne Babalık Görevlerinde Özyeterlilik Ölçeği (AGÖÖ) ön test son test puanlarının sonuçları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilirken, kontrol grubunun (AGÖÖ) ön test son test sonuçları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Ayrıca deney ve kontrol grubundaki çocukların Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) sonuçları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Öğretir ve Demiriz (2009) çalışmalarında anne ev ziyareti eğitim programının annelerin tutumlarına ve empatik eğilimlerine etkisini incelemişlerdir. Araştırmaya 2-4 yaşları arasında çocuğu olan orta sosyo-ekonomik düzeydeki 55 deney, 55 kontrol olmak üzere toplam 110 anne katılmıştır. Deney grubundaki annelere 10 hafta boyunca haftada 45dk süren “Anne Ev Ziyareti Eğitim Programı” uygulanmıştır. Ön test son test ölçüm aracı olarak annelere “Kişisel Bilgi Formu”, “Hammel Anne Tutum Testi” ve “Empatik Eğilim Ölçeği” uygulanmıştır. Bulgular incelendiğinde, programa katılan deney grubundaki annelerin otoriter, aşırı koruyucu ve tutarsız tutumlarının azaldığı, demokratik tutumun arttığı tespit edilirken, kontrol grubundaki annelerin çocuklarına gösterdikleri davranışlarında önemli bir farklılık saptanmamıştır. Empatik eğilim düzeyleri açısından kontrol ve deney grubundaki anneler karşılaştırıldığında ise deney grubundaki annelerin empati düzeyinde anlamlı bir artış görülürken, kontrol grubundaki annelerde önemli bir artış görülmemiştir.

Öğretir (2004) “Pozitif Düşünmeye Dayalı Grup Eğitim Programının”, annelerin benlik algısı, eşlerine ve çocuklarına yönelik tutumları ile kendini denetleme becerisi ve otomatik düşünceleri üzerinde etkisini incelemiştir. Araştırmada üç deney, diğeri kontrol grubu olmak üzere iki ayrı grup, toplam 60 anneyle çalışılmıştır. Deney grubundaki annelere 12 hafta boyunca 1-1,5 saat olmak üzere araştırmacı tarafından hazırlanan “pozitif düşünme becerisini” geliştirme programı uygulanırken, kontrol grubundaki annelere ise ayda bir defa olmak üzere toplam üç kez 1-1,5 saat arasında süren, yeterli ve dengeli beslenme ile ilgili görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın verileri Hamel Anne Tutum Testi, Giessen Testi, Rosenbaum’ın Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği, Otomatik Düşünce Testi, Evlilik Yaşam Ölçeği, Evlilik Yaşam Anketi ve Kişisel Bilgi Formu ile toplanmıştır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde, pozitif düşünmeye dayalı grup eğitim programından sonra annelerin çocuklarına daha fazla demokratik tutum sergiledikleri, daha kontrollü, daha sosyal, daha korkusuz, daha bağımsız oldukları, stresle başa çıkma stratejilerinin yükseldiği ve kendilerine olan güvenlerinin arttığı tespit edilmiştir.

4. Sonuç Öneriler

Annelere 10 hafta süre ile verilen eğitim sonucunda, annelerin 0-3 Yaş Ev Ortamı Değerlendirme Ölçeğinden Aldıkları ön test son test puanları incelendiğinde, Duyusal ve Sözel Tepkilik, Oyun Araçlarının Temini, Diğer Alternatifler alt boyutlarında ve genel toplam puanlarda anlamlı farklılıkların olduğu görülmüştür. Çocuğun davranışını kabullenme, çevrenin düzenlenmesi ve ebeveynin çocuğa karşı ilgisi alt boyutlarında ise ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Annelerin Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği’nden aldıkları ön test son test puanları incelendiğinde ise Aşırı Annelik, Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma, Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme, Geçimsizlik ve Sıkı Disiplin alt boyutlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Ancak annelere verilen eğitim sonucunda, annelerin ölçeğin alt boyutlarındaki ortalamalarının bu programdan olumlu yönde etkilendiği görülmüştür. Sonuç olarak, annelere 10 hafta süreyle verilen eğitim sonucunda, annelerin çocuklarının gelişimi ve eğitimini destekleyici uygun bir ev ortamı hazırlama davranışlarında ve çocuk yetiştirme tutumlarında olumlu yönde etkilerin olduğu görülmüştür.

5. Kaynaklar

- Anonim (1999). 1. İstanbul Çocuk Kurultayı Projeler Kitabı. “ Ana Baba Okulu Projesi”, İstanbul Çocukları Vakfı.
- Baykan, S., Temel, Z. F., Ömeroğlu, E., Bulduk, S., Ersoy, Ö., Avcı, N. ve Turla, A. (1995). Ankara’da Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 0-6 Yaş Çocuklarının Gelişim Durumlarının İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. Milli Eğitim Bakanlığı Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü- Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi, Ankara.

- Bekman, S. (1991). Erken Çocukluk Gelişiminde Ev Merkezli Eğitim. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi*,3,40-41.
- Bekman, S. (1998). Eşit Fırsat. Anne Çocuk Eğitim Programının Değerlendirilmesi. Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları- 12. İstanbul: Yapım Matbaası.
- Cadwell, B. M. and Bradley, R. H., (1984). Home Observation for Measurement of the Environment Administration Manual, Revised Edition, University of Arkansas, at Little Rock, Arkansas, U.S.A.:29-35.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). Kültürel Psikoloji. Kültür Bağlamında İnsan ve Aile. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
- Elibol, F. (2007). 12-36 Aylar Arasında Çocukları Olan Annelere Verilen Grup Eğitiminin Annelere Anne-Babalık Görevlerinde Öz Yeterliliklerine Yönelik Katkısının İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kanisberg, J. S., Levant, R. F. (1988). Parental Attitudes And Children's Self-Concept And Behavior Following Parent's Participation In Parent Training Groups. *Journal of Community Psychology* ,16,152-154.
- Karaaslan Baç, T. B. ve Bal, S. (2002). Çok Düşük Doğum Ağırlıklı Prematüre Bebeklerin Gelişimine Ev Merkezli Erken Eğitim Programlarının Etkisini İncelenmesi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(6-7),Haziran-Aralık,31.
- Kartal, H. (2013). Erken Eğitim ve Destek Programları. *Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitimi Aile Katılım Çalışmaları*. (Ed. Z. F. Temel) 2. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaya, Ö. (1994). Annelere Verilen Eğitimin Çocuklarına Karşı İstenmedik Tutumlarına Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Köse, E. (2010). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ed. R. Y. Kınal). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuşin, İ. (1991). Okulöncesinde Aile ve Okul İşbirliği. Ya-pa 7. Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri Eskişehir. İstanbul: Ya-pa Yayıncılık.
- LeCompte, G., LeCompte, A. ve Özer, S. (1978) Üç Sosyoekonomik Düzeyde Ankara'lı Annelere Çocuk Yetiştirme Tutumları: Bir ölçek uyarlaması. *Psikoloji Dergisi*, 1,5-8.
- Madden, J., O'HARA, J. ve Levenstein, P. (1984). Home Again: Effects of the Mother-Child Home Program and Child. *Child Development*,55, 636-647.
- Myers, R. (1996). Hayatta Kalan On İki. Erken Çocukluk Eğitimi Programlarının Güçlendirilmesi. Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayın No 5. Ankara: Varol Matbaası.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okulöncesi Dönem*, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Öğretir (2004).Pozitif Düşünmeye Dayalı Grup Eğitimi Programının Annelere Benlik Algısı, Eşlerine ve Çocuklarına Yönelik Tutumları İle Kendini Denetleme Becerisi ve Otomatik Düşünceleri Üzerinde Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Öğretir, A.D., S.Demiriz (2009). "Anne Ev Ziyareti Eğitim Programının Annelere Tutumlarına ve Empatik Eğilimlerine Etkisi" Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi,42,1.
- Roberts, R. N. (1988). Ka Ho' o kipa ' Ana Welcoming Our Baby An Intervention Program for Hawaiian Families. *Children Today*, July – August, 6-10.

- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2013). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Temel, Z. F. (1999). The Study of the Effect of Mother-Child Education Program. International School Psychology Association XXII Annual Coolquim Theme and Scientific Program. Kreuzlingen/Konstanz, Switzerland) Germany, July 30 August , 3,32.
- Temel, Z. F. ve Aksoy, A. B. (2000). Home-Based Mother Training Program For 0-3 Years of Age and Its Effects on Home Environment. *Psychologie&Education*, 25/26 (1-2), 51-57.
- Temel, Z. F. (2001). Okul Öncesi Eğitime Anne-Babanın Katılımı. *Gazi Üniversitesi Anaokulu/ Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı, Rehber Kitaplar Dizisi*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Ünal, F. (2003). Empatik İletişim Eğitiminin Okulöncesi Çocuğu Olan Annelerin Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Üstünoğlu, Ü. (1991). Aile Eğitimi Paneli, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. 10 Mayıs, Ankara.
- Young, M. E. (1996). Early Child Development Investing in the Future. The International Bank For Reconstruction And Development/ THE WORLD BANK.

EXTENDED ABSTRACT

The current study was carried out to investigate the effect of Parent-Child Education Programs given to the mothers having a child in 2-3 year old group on their attitudes of growing a child and home arrangements.

In the research, a pre and posttest experimental design without a control group was used. In this design, the basic aim was what the effect of independent variable between pre and posttest was on the subjects. The sampling group of the research was comprised of 35 mother and their children at the age group of 2-3 living in the central town of Etlik in the city of Ankara, volunteering in the study for 10 weeks. With the training given to the mothers selected for the sampling, it was aimed to determine how their home environment and the attitudes were affected.

The Parent Child Educational Program was applied to the mothers in the test group for 10 weeks. In the parent education program part, the study of need analysis of the mothers was primarily focused and mothers were asked to choose 10 issues that they would like to learn most. After determining 10 issues that mothers would like to learn most, the content of the educational program was formed. The Parent Child Educational Program consisted of three parts. The first stage was the Parent Educational Program (PEP) including the process of informing parents. The second stage was the Developmental Education Program (DEP) aiming at supporting the child developmentally. The third stage was the studies of supporting the home environment which is of great importance in supporting child's development. When the educator visited the house every week, s/he stayed at home for 1 hour and spent first 20 minutes for PEP, next 20 minutes for DEP and the final 20 minutes for supporting home environment.

Home Environment Evaluation Scale for and the Attitude Scale for Child Growing were used as a pretest and posttest in order to determine the effect of educational program on mothers. The findings obtained in the research were analyzed using the statistical program of SPSS 17.0. The frequency and percentage distributions of the demographic information of the parents and children were given in tables. In the comparison of the mean scores of the test group obtained from "0-3 Age Home Environment Evaluation Scale" and "Attitude Scale for Child Growing", matched pair analysis was used. The significance level was taken as $p < 0.05$. Bonferroni correction was made.

Upon the analysis of matched t test results of the pretest and posttest scores of the mothers obtained from the Home Environment Evaluation Scale of 0-3 ages, it was found that there was a significant difference for emotional and verbal response, provision of game tools and other alternative sub-dimensions and in total scores. It was also found that there was a significant difference between pretest and post test scores for the sub-dimension of the provision of game tools (%5\12:0,004), for the total score of home environment evaluation score for 0-3 ages (%5\11: 0,005), for the sub-dimension of emotional and verbal response (%5\10:0,005) and in other alternative sub-dimensions (%5\9: 0,006) in terms of subsequent Bonferroni correction. As for the sub-dimensions of accepting the behaviors of the child, arrangement of the environment and the interest of the parents towards the child, no significant difference was found between the pretest and posttest scores. In terms of the pretest and posttest total scores of the mothers obtained from Home Environment Evaluation Scale, it is likely to say that the education given to the mothers had a positive contribution to the home environment in general sense. As for the Matched t Test Analysis Results for the pretest and post test scores of the mothers obtained Family Life and Attitude Scale for Child Growing, it was found that there was no significant difference at the sub-dimensions of Excessive Motherhood, Accepting the Democratic Attitude and Parity, Rejecting the Role of Being a Housewife, Dissension and Hard Discipline.

However, it was found that the education given to the mothers had an impact on the environments in the sub-dimensions of the scale. As a result of the education given, it was found that there was a decrease in the mean scores of the sub-dimensions of Excessive Motherhood, Rejecting the Role of Being a Housewife and Hard Discipline while there was an increase in the sub-dimensions of Accepting the Democratic Attitude and Parity and Dissension. Therefore, it is likely to say that the education given brought about an increase in the tendencies of the mothers in accepting democratic attitude and parity and it led to a decrease in the excessive motherhood and hard discipline applications and so rejecting the role of being a housewife.

As a conclusion, it is likely to say that, at the end of the education given to mothers for 10 weeks, there were some positive improvements in the behaviors of mothers in preparing a suitable home environment that would support the development and education of the children and in their attitudes of growing up children.